

Κοινωνικές ανισοτήτες και συγκρούσεις κατά την Παλαιά Διαθήκη

/ [Πεμπτούσία](#)

[anthropina_02_in](#)

Σε μια εποχή, όπως η σημερινή, κοινωνικών συγκρούσεων και βίας που τροφοδοτούνται από την οικονομική κρίση η κοινωνιολογική διάσταση της Παλαιάς Διαθήκης έχει ιδιαίτερη σημασία, καθώς μπορεί να αποτελέσει ουσιαστικό πεδίο συνάντησης και διαλόγου ανάμεσα σε όσους προβληματίζονται για αυτά που συμβαίνουν και οραματίζονται κοινωνικές αλλαγές και στην Εκκλησία. Μια Εκκλησία που κατανοεί επίγειες ανησυχίες, ενδιαφέρεται για τα προβλήματα αυτού του κόσμου και εντοπίζει την πραγματική πηγή τους που κρύβεται στον ίδιο τον άνθρωπο και τη σχέση του με τον Θεό και τον συνάνθρωπο. Γι'αυτό προβάλλει προοπτικές αντίδρασης και αγώνα με σημείο αναφοράς τον Χριστό, σεβόμενη το ανθρώπινο πρόσωπο και μακριά από ακραίες ιδεολογίες βίας.*

Είχαν τη γνώμη οι πρωτόγονοι πως το νερό, η γη και ο αέρας ανήκαν σε όλους, χωρίς να μπορούν να γίνουν αποκλειστικό κτήμα του «ενός» ή των «ολίγων». Οι λέξεις: «δικό μου», «δικό σου», που κατά τον Ιωάννη το Χρυσόστομο ήταν η αιτία του τρόπου της ανθρώπινης συμπεριφοράς, από τη στιγμή που κατάλαβαν οι άνθρωποι το νόημα τους, ήταν άγνωστες σ'αυτούς. Η πενιχρή τροφή μοιραζόταν εξ ίσου και ούτε μπορούσε να υπάρξει άλλου είδους διανομή, γιατί τα προϊόντα της εργασίας μόλις αρκούσαν για την ικανοποίηση των πιο ζωτικών αναγκών. Αν ένα μέλος της πρωτόγονης κοινότητας έπαιρνε μερίδα μεγαλύτερη από τη μερίδα που ήταν για όλους, τότε κάποιο άλλο μέλος θα ήταν καταδικασμένο στην πείνα και τον αφανισμό.

Το στάδιο αυτό της κοινοκτημοσύνης, του «Φυσικού Δικαίου» δεν κράτησε πολύ. Οι άνθρωποι το ξεπέρασαν γρήγορα. Η ιδιοκτησία της φυλής μετατράπηκε σε ιδιοκτησία της οικογένειας και ύστερα, σε ιδιοκτησία του ατόμου. Ποιά άραγε ήταν τα αίτια αυτής της αλλαγής που μεταβιβάστηκε η κυριότητα της

ιδιοκτησίας; Αυτό, ούτε λίγο, ούτε πολύ, αποτελεί πρόβλημα.

Η μετάβαση στον ατομικισμό δεν έγινε ειρηνικά. Πραγματοποιήθηκε με τη βία, όταν οι ισχυρότεροι άνθρωποι κατάλαβαν πως θα μπορούσαν να εκμεταλλευτούν τους κοινωνικά αδύνατους και ανίσχυρους. Σ' αυτές τις απόψεις ο Αριστοτέλης προσθέτει την πιο σωστή, πως ο άνθρωπος οδηγήθηκε στον ατομικισμό υπακούοντας στην κακή φύση της ψυχής και του χαρακτήρα του, παρακινούμενος από τα κατώτερα ένστικτα της απληστίας, του φθόνου.

Τί δοκίμασε η ανθρωπότητα ολόκληρη από τους πολέμους αυτούς είναι σε όλους πια γνωστό: μίση, δουλεία, φθόνο, διαστροφή, κτηνωδία, απανθρωπιά, φεουδαλισμό, οικονομικές και πολιτικές ολιγαρχίες. Η ατομική ιδιοκτησία έγινε υπέρμετρα μεγάλη, εμφανίστηκε ο τσιφλικαδισμός, το δουλεμπόριο, η εκμετάλλευση ανθρώπου από άνθρωπο και επικράτησε η ασπλαχνία, η φρίκη, ο φόβος και η στέρηση. Αιώνες ο άνθρωπος πια θα αναπολούσε με συγκίνηση και νοσταλγία τα ανέμελα χρόνια της φυσιοκρατικής περιόδου, τη γαλήνη, την απλότητα, το βάρος, ίσως, μιας φτώχειας, άπειρα όμως λιγότερο βαρύ από τη νέα κατάντια: το βάρος, που συνετέλεσαν όλοι μαζί για να χαθεί...

Ακόμη περισσότερο χειροτέρεψε την κατασταση, φέρνοντας μεγάλη κρίση με το χωρισμό σε κοινωνικές τάξεις, και η οικονομική ανάπτυξη και η συνεχιζόμενη, με το πέρασμα του χρόνου, αύξηση του πληθυσμού. Αυτή η κρίση περιγράφεται γλαφυρά στα βιβλία της Παλαιάς Διαθήκης:

Στις περικοπές του Ισαΐα, καθώς και των άλλων Κριτών, πειστικά και θαρραλέα οι πλούσιοι και όλη η κοινωνική ζωή, υποβάλλονται σε μία αλύπητη εξέταση χωρίς να βρίσκεται τίποτε το καλό. Το σωστό και η δικαιοσύνη έχουν εξαφανιστεί, η αγνότητα των ηθών αντικαταστάθηκε από την πολυτέλεια και τη δίψα της απόλαυσης και της απληστίας, που δεν γνωρίζουν όρια, όπως ακριβώς και το κυνήγι του πλούτου και της δόξας.

Οι φτωχοί, οι χήρες και τα ορφανά πιέζονται από τους ισχυρούς που τους εκμεταλλεύονται. Αυτοί προσθέτουν σπίτι πάνω σε σπίτι και χωράφι δίπλα στο χωράφι, ώστε να μη μείνει πια τόπος ελεύθερος, αλλά να έχουν όλη τη χώρα μόνοι τους. Αλλοίμονο στους νομοθέτες που ψηφίζουν άδικους νόμους και στους διοικητές που εγκρίνουν την εκμετάλλευση για να στερήσουν τον πεινασμένο από το δίκαιο και να αρπάξουν το ψωμί των φτωχών, κάνοντας λάφυρά τους τις χήρες και γυμνώνοντας τα ορφανά...

Ο Ιερεμίας, άνθρωπος σοφός και μεγάλος, οραματίζεται σε ένα είδος ανάμνησης την ισότητα της φυσιοκρατικής περιόδου... «Σε βλέπω την εποχή, που

γεμάτη αρετή και ομορφιά, σαν αγαπημένη μνηστή, με ακολουθούσες στην έρημη και άσπαρτη γή...Εγώ σας έφερα σε τόπο καρποφόρο, για να τρώτε όλοι μαζί τους καρπούς και τα αγαθά».

Ο Ιεζεκήλ, περισσότερο πρακτικός, εξετάζει τα ζητήματα με ρεαλισμό... «Για την ασθένεια του κοπαδιού φταίνει οι βοσκοί... Δεν βοηθάτε το αδύνατο και δε γιατρεύετε το άρρωστο. Δεν περιποιηθήκατε το τραυματισμένο και δεν ζητήσατε να βρείτε το χαμένο, αλλά με τη βία και τη σκληρότητα κυριαρχήσατε πάνω του».

Στη Γραφή διαβάζουμε: «Το πνεύμα του Κυρίου είναι πάνω μου και με φώτισε. Μ' έστειλε να φέρω ευαγγέλιο χαράς στους απόκληρους, να γιατρέψω τις πληγωμένες καρδιές, να αναγγείλω στους αιχμαλώτους την απαλευθέρωσή τους και την ανάσταση στους δυστυχημένους... Οι ιερείς πρέπει να διδάξουν την ειρήνη και οι άρχοντες να απονεύμουν τη δικαιοσύνη. Όλος ο λαός πρέπει να αποτελεσθεί από δικαίους που θα έχουν όλοι γη και ιδιοκτησία. Όταν μοιράσουν τη γη ανάμεσά τους θα πρέπει να μεταχειρίζονται τους ξένους με τον ίδιο τρόπο, όπως και τους συμπατριώτες τους. Καθένας πρέπει να έχει ένα μερίδιο από ένα μεγάλο χωράφι, να ανήκει σε μία φυλή, να έχει κάποια οικογένεια. Κανένας να μην είναι μόνος... Ακόμη και οι λύκοι θα ζουν δίπλα στα αρνιά και οι τίγρεις δίπλα στα κατσικάκια. Ένα κοπάδι θα πηγαίνει για βοσκή, παίζοντας με τα μοσχάρια, τα λεοντάρια και τα μεγάλα θηρία. Τα σπαθιά θα γίνουν τσάπες και τα πολεμικά όπλα αλέτρια, γιατί κανείς άνθρωπος δεν θα σηκώνει πια το μαχαίρι εναντίον του άλλου. Θα ιδρυθεί το Κράτος του Θεού, με την αγαθή πνευματική προαίρεση και όχι με τα όπλα και με τη βία...».

Γύρω στον έβδομο π.Χ. αιώνα, παρατηρούνται οι πρώτες στην ιστορία της ανθρωπότητας απόπειρες για κοινωνικές μεταρρυθμίσεις, για διόρθωση των κακών και ξαναγύρισμα στην ισότητα της φυσιοκρατικής περιόδου. Περιέχουν δύο κυρίως διεκδικήσεις: Παραγραφή των χρεών και νέα διανομή της γης. Συμφωνούν πως η γη ανήκει στον Ιεχωβά (βίβλος), δηλαδή είναι ελεύθερη για όλους και πως γι' αυτό δεν πρέπει πάντα να ανήκει, σαν μεγάλη ιδιοκτησία, αποκλειστικά στα χέρια ολίγων . Κάθε πενήντα χρόνια θα γίνεται μία επιστροφή στην ελευθερία και στην ισότητα: «Αγιάστε τον πεντηκοστό χρόνο, ονομάζοντάς τον χρόνο της ελευθερίας όπου ο καθένας θα επιστρέφει σπίτι του και στη φυλή του». Ταυτόχρονα πρέπει να ελαφρυνθεί και η θέση των ανθρώπων, που καταδικάζονται σε δουλεία για χρέη. «Αν αδελφός σου φτωχύνει και πωληθεί δούλος σε σένα δεν πρέπει να τον μεταχειριστείς σαν σκλάβο, αλλά σαν εργάτη, που θα σε υπηρετεί μέχρι τον Ιωβηλαίο χρόνο όπου θα παραγράφονται όλα τα χρέη». Αυτός ο Ιωβηλαίος είναι κάθε επτά χρόνια και είναι χρόνος ομαδικής απελευθερώσεως

όλων των δούλων, που γυρίζουν στα σπίτια, τα παιδιά ή τους γονείς τους.

Στον ίδιο χρόνο, όπως αναφέρθηκε, παραγράφονται και τα χρέη. «Αν κανένας δάνεισε χρήματα στον συνάνθρωπο του δεν πρέπει να τα ζητήσει όταν είναι ο χρόνος για την άφεση του χρέους, γιατί έτσι διέταξε ο Ιεχωβάς. Δεν πρέπει να υπάρχει κανείς ζητιάνος ανάμεσά σας, κι αν κανείς αδελφός είναι φτωχός δάνεισέ του. Μην αποφύγεις να κάνεις κάτι τέτοιο, σκληραίνοντας τη καρδιά σου, γιατί πλησιάζει ο Ιωβηλαίος χρόνος και το δάνειό σου θα παραγραφεί και δεν θα επιστραφεί. Μην πείς γι' αυτό το λόγο: ας μη του δανείσω. Αντίθετα, δώσε το χέρι σου στο δυστυχισμένο αδελφό».

Προσπάθειες για ανακούφιση των ασθενεστέρων τάξεων, από τον έβδομο π.Χ. αιώνα μέχρι σήμερα έγιναν πολλές. Οι πιο πολλές αιματηρές και με άπειρα θύματα, άλλες στέφθηκαν με επιτυχία και άλλες απότυχαν. Όμως στις καρδιές των ανθρώπων έμειναν κρυμμένες, οι παλιές παραδόσεις της φυσικής ισότητας και αλλαγής, καθώς και ο πόθος για ένα κράτος «δικαίου» μια καλλίτερη πραγματικότητα για το μέλλον της ανθρωπότητας. Είθε...

***Σημείωση:** Το παρόν άρθρο αποτελεί μια διαφορετική ανάγνωση σημείων της Παλαιάς Διαθήκης. Υπογραμμίζει- εκτός από τη θεολογική και θρησκευτική- την κοινωνιολογική της διάσταση, αφού στο θεόπνευστο κείμενο στηλιτεύονται η κοινωνική αδικία και βία, ενώ προτείνονται μέτρα που προάγουν την οργάνωση των ανθρώπινων κοινωνιών με όρους δικαιοσύνης, ισότητας και ειρήνης. Πρόκειται για επιλεγμένα αποσπάσματα από το βιβλίο του Χρήστου Σπ. Αλβανού, «Ματιές στην Εξέλιξη του Ανθρώπου», Θεσσαλονίκη 1966. Επιμέλεια, επιλογή αποσπασμάτων, επεξεργασία και σχολιασμός κειμένου: Δρ. Μαρία Χρ. Αλβανού.